

זמן הדלקת נר זנוכה - מוצאי שבת

1. ורמינהו מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה לא דאי לא אדליק מדליק ואי נמי לשיעורה: עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן עד דכליא ריגלא דתרמודאי: שבת כא, ב

רגלא דתרמודאי - שם אומה, מלקטי עצים דקים, ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם אור, וכשצריכין לעצים יוצאים וקונין מהן: רש"י

דאי לא אדליק מדליק - אבל מכאן ואילך עבר הזמן ואומר הר"י פורת דיש ליהור ולהדליק בלילה מיד שלא יאחר יותר מדאי ומכל מקום אם איחר ידליק מספק דהא משני שינויי אחרונא ולר"י נראה דעתה אין לחוש מתי ידליק דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים: תוספות

2. הא דאמרין מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. מסתברא דלאו עכובא היא לומר דקודם לכן אם רצה להדליק אינו מדליק, דהא ודאי אלו רצה להדליק מדליק סמוך לשקיעת החמה דהא איכא פרסומי ניסא, וכענין שאמרו לקמן (כג, ב) בנר שבת דעמוד האש משלים לעמוד הענן, ולומר דבמדליק סמוך לשקיעה איכא הכר דלצורך שבת מדליקו, והכא נמי דכותה. אלא דעיקר מצותה לחיבו להדליק אינה אלא משתשקע החמה. והראיה הדלקת נר חנוכה בערב שבת, דע"כ מקדים עם חשכה לרבה דאמר בשלהי פרקין (לד. ב) משתשקע החמה בין השמשות, דבשלמא לרב יוסף דאמר משמיה דרב יהודה אמר שמואל משתשקע החמה עד שהכסיף העליון והשוה לתחתון יום, לא הוה ראייה, דאפשר לו להדליק בע"ש משתשקע החמה עד שישוה העליון לתחתון, אלא לרבה דאמר משתשקע החמה הוי בין השמשות, תקשי דהא תנן (שם ע"א) ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין את הנרות וק"ל כותיה הלכה למעשה. אלא ודאי מצוה קאמר, ואלו רצה להקדים עם חשיכה מקדים. אלא מיהו נראה מדברי הרב בעל הלכות דדוקא קאמר משתשקע החמה. ובע"ש נמי מדליק משתשקע החמה כרב יוסף, שהוא ז"ל כי בהלכות חנוכה הא דאמר רב יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה. ואלמלא כתבה לכוונה זו למה כתבה בהלכות חנוכה ומאי שייכא דההיא בחנוכה, ואין צורך לכך כמו שכתבתי:

והא נמי דקתני עד שתכלה רגל מן השוק, ופרישנא דאי לא אדליק מדליק. לאו למימרא דאי לא אדליק בתוך שיעור זה אינו מדליק, דהא תנן (מגילה כ, א) כל שמצותו בלילה כשר כל הלילה, אלא שלא עשה מצוה כתקנה דליכא פרסומי ניסא כולי האי, ומיהו אי לא אדליק מדליק ולא הפסיד אלא כעושה מצוה שלא כתקנה לגמרי. וכ"כ מורי הרב ז"ל בהלכותיו. ופירש בתוספת דלא אמרו עד שתכלה רגל מן השוק אלא בדורות הללו שמדליקין בחוץ, אבל עכשיו שמדליקין בבית בפנים כל שעה ושעה זמניה הוא, דהא איכא פרסומי ניסא לאותם העומדים בבית. ומיהו לכתחלה מצוה להדליק משתשקע החמה מיד דזריזין מקדימין למצות, ואמרין לקמן (כג. ב) רב הונא הוה רגיל וחליף אפתחא דר' אבין נגרא, חזא דהוה רגילי בשרגא אמר תרי גברי רברבי נפקא מהכא: חידושי הרשב"א שם

3. המאירי על מסכת שבת דף כא/ב

אחר שכתבנו שאם כבתה אין זקוק לה מהו שאמרו מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק שמשמען של דברים שאם כבתה ידליק אינו כן אלא שאם לא הדליק עד שיעור זה מדליק ולאחר מכן לא יצא ידי זמן הדלקתה מפני שהנר צריך להתפרסם לעוברי דרכים והרי כלו והוא שפירשו בה עד דכליא רגלא דתרמודאי ר"ל הנושאים עצים שהם המעריבים יותר והם מתעכבים עד חצי שעה אחת אחר שקיעת החמה ואחר זמן זה כבר כלה רגל כל אדם מרשות הרבים ואינו יוצא ידי חובת הדלקה בזמנה וגדולי המחברים כתבו בה שאינו מדליק כלל ויש אומרים שמדליק שלא בברכה ופי' עוד בגמ' אי נמי לשיעורא וכבר כתבנו מה שפי' בה גדולי הפוסקים ומ"מ שאר מפרשים כתבו שצריך ליתן שמן בנר בכדי שיעור זה וכן עיקר שאם כפי' גדולי הפוסקים אחר שאתה מתיר בה תשמיש אורה היאך מדליק בפתילות ושמונים שהזכרו ושמא ישתמש בהם לאחר שיעורה ויטה ומ"מ יש לתרץ שלא אמרו מדליקין אלא לשיעור מצות חנוכה ומ"מ לענין מה שאמרנו שלא יצא אחר זמן זה ידי הדלקה בזמנה יראה לגדולי הדורות שלפנינו שלא נאמר אלא לאותם הזמנים שהיו מדליקים מבחוץ וצריך היכר לעוברי דרכים אבל בזמן הזה הואיל ואין אנו צריכים אלא להיכר בני הבית ידליק מתי שירצה וגדולי הצרפתים התירוהו אפי' עד שיעלה עמוד השחר וכן נוהגים שם בני ישיבה להדליק אחר שעומדים מבית המדרש ומ"מ קודם שקיעת החמה לא שהרי היא כשרגא בטיהרא ואין בה פרסום נס ומ"מ בשבת שאי אפשר להדליק אלא קודם שקיעה שהרי משתשקע עד שיראו ג' כוכבים בנוניים הוא בין השמשות כמו שיתבאר על כל פנים מדליקין בכדי שישלים הדלקתן עם שקיעתה או סמוך יזה וכלל גדול אמרו היכא דלא אפשר שאני: מאירי

4. (ה) אין מדליקין נרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימים שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה או יתר עבר זמן זה אינו מדליק וצריך ליתן שמן בנר כדי שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק הדליקה וכבתה אינו זקוק להדליקה פעם אחרת נשארה דולקת אחר שכלתה רגל מן השוק אם רצה לכבותה או לסלקה עושה:

(יא) אורח שמדליקין עליו בתוך ביתו אינו צריך להדליק עליו במקום שנתארח בו אין לו בית להדליק עליו בו צריך להדליק במקום שנתארח בו ומשתתף עמהן בשמן ואם היה לו בית בפני עצמו אע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו צריך להדליק בבית שהוא בו מפני העוברין:

(יב) מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק:

(יג) הרי שאין לו אלא פרוטה אחת ולפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס:

(יד) היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם הנמחק לעשות שלום בין איש לאשתו גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר (משלי ג') דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום: רמבם פ"ד מחנוכה

5. שולחן ערוך

(א) אין מדליקין נר חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם סוף שקיעתה לא מאחרים ולא מקדימים ויש מי שאומר שאם הוא טרוד יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה ובלבד שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק:

(ב) שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק שהוא כמו חצי שעה שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא הלכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור ואם נתן בה יותר יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן: הגה י"א שבזמן הזה שמדליקין בפנים א"צ ליזהר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק (ד"ע וטור בשם התוספות) ומ"מ טוב יותר ליזהר גם בזמן הזה. ומיהו ה"מ לכתחלה אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק מדליק והולך כל הלילה ואם עבר כל הלילה ולא הדליק אין לו תשלומין: הגה ובלילות האחרות ידליק כמו שאר בני אדם אע"פ שלא הדליק בראשונה (מצא כתוב בשם מהרי"ל ואגודה וד"ע): שו"ע תרעב

6. (א) במוצ"ש אין מבדילין חנוכה שאין נהנים לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותרו לאורו:

(ב) מדליקין נר חנוכה בבהכ"נ קודם ההבדלה: הגה וכ"ש בביתו שמדליק ואח"כ מבדיל שהרי כבר הבדיל בבהכ"נ: תרפא

7. (ב) קודם ההבדלה - דאף דמצות הבדלה תדירה מ"מ כל מה דנוכל לאחר לצאת מן השבת (ב) עדיף טפי וגם בהדלקה יש פרסומי ניסא ואם שכח אתה חוננתנו יאמר המבדיל בין קודש לחול ואח"כ ידליק ואח"כ אומרים ויתן לך ואח"כ מבדילין:

(ג) וכ"ש בביתו וכו' שהרי כבר הבדיל - ר"ל וכבר שמע הבדלה (ג) ודבריו מגומגם דהא לא נתכוין לצאת בהבדלה של ש"ץ ששמע בבהכ"נ. ודע דט"ז ועוד (ד) כמה אחרונים שעומדים בשיטתו פליגי על עיקר דינו של המחבר ורמ"א וס"ל דמצות הבדלה קודמת לנר חנוכה משום דהיא תדירה. ועיין בבה"ל שהבאנו דיש בזה דיעות בין הראשונים וע"כ בבהכ"נ אין לשנות המנהג שנהגו בישראל להדליק מקודם ואח"כ להבדיל ובבית דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד: משנה ברורה

8. מדליקין וכו' קודם ההבדלה - עיין במ"ב במה שכתבנו בשם הט"ז ובאמת רבים אחרונים קיימי בשיטתיה דהבדלה קודמת המהר"ל מפראג והתו"ט [הובא בא"ר] ופר"ח ודה"ח וכן הרבה אחרונים קיימי בשיטת השו"ע והרמ"א הלא המה המ"א והא"ר והגרי"א ובית מאיר וכן בחמד משה השיב על כל ראיותיו של הט"ז וכן בשאלת יעב"ץ מסכים ג"כ עם השולחן ערוך אכן באמת כבר נשמע ד"ז בין החיים וכבר איפולגו בה קמאי לבד מה שהובא בב"י שדעת תה"ד דנר חנוכה קודם ומהרי"ל ואגור וכל בו סוברים ג"כ כמותו ור"ד אבודרהם כתב שיש שמבדילין קודם כי הנה במאירי כתב שמנהגינו להדליק נ"ח קודם הבדלה ובאשכול הלכות חנוכה כתוב וז"ל ראיתי רבים מברכין קודם הבדלה ולי הכותב נראה שטעות בידם וכו' עיי"ש [עיין במחמ"ש וברכי יוסף וזכור לאברהם] וע"כ הנכון להתנהג בזה כמו שהסכימו כמה אחרונים דבהכ"נ אין לשנות המנהג שנהגו מעולם להדליק נר חנוכה קודם ובביתו דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד וגם בפמ"ג כתב דאין לגעור על שום אדם כי יש לו על מי לסמוך: ביאור הלכה